

Մանգուսի Էֆենդի Կ...
նէ տէ 300 նիւսիսէ ի ի իսա...
ընյա, զը յոյժի իսթան...
պոյ ինչին 2 իրա օրտուղու
կիսի ի տալարար ինչին տա...
ին սէնէ տէ 300 նիւսիսէ
վիւրիւրէք, վէ բոսթա րա...
րաւոր տա ինչին տէ օրտազ
օն իքի սիմ մէ ճիւղիցէ տիրո
նիւսիսէ սի 40 ար քարա...
եա սաթ ըլմազ տա տըր :

Մանգուսի Էֆենդի

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄ ՈՒՐ ՈՒ ԲՕԼԻԹ Ի ԳԸՅԷ ՎԷ ՄԷՎԱՍՏՏԸ ՍԱԹԻՐԷ

Իլանաթըն պէհէր սաթըրը
Կինճի տէ ֆա 3, 2 ինճի տէ...
ֆա 2, վէ 3 ճիւ վէ սոյլիւր
տէ ֆալար ինչին 1 ղէ վէ Ի...
յան սըրաւարնա զօնուրնա...
Եան իլանըն սաթըրը 5 ղէ...
Մէքիսու պէ սաթըրէ Գա...
լաթատա Բէնճէնալի Բա...
ղարընտա վազը Ե. 41 Բ...
սի խանընտա Կարապետ Թ...
ճանսեան խանիկէ կէօն...
տէրիւնէք տիրո :

Ինթ-Ար

Թաւալիւրի հիւանդանոցա միւղէյեհն
օլարապ չըղաղտըղըմըղ ի իսնէտէն
դալմաւիշ օլուղ, վէ պաղէն սըգու
խանէլը տալիս զուհուր ի թմէքտէ օլ...
տուղունտան, պու նիւսիսէմիղտէ տա...
ին տէրճ ի թմիշիղ տիր. ֆաղաթ, պու
տէ ֆա Էվէլըքի. քեաղըտտան իսթիմալ
ի թմէտիկիմիղտէն, ֆիեաթճա հիշ պիր
ֆարք օլմաեաթապ, հէր կիւնքի ֆի...
եաթըլլա, 40 ար քարաեա սաթըլաճապ
տըր :

ՏԱԽԻԼԻՑԷ

Էվրօրա զաղէթալարըն պաղըրնըն
սօն վազուաթըլարա տայիր միւթալաա...
լարը :

Ինկիլթէրա զաղէթալարընտան
Թայմի զաղէթալար սօն թէպէտտիւթ...
տան պաշո ի թմիկի սըրատա, պէր...
վէ ճհի աթի պէեանը միւթալաա ի...
տիլօր :

Շէվլըթը Սուլթան Մուրատ խան
հաղըթէթէրի Էվաթը զաթիեհնտէն
պաղըա, Թրանսըղ ի խանընա վէ սայլը
իւրում ու նաֆիաեա աշնա պիր Բատի...
շաճ տըր :

Խալլ օլունտան սուլթան Ապտուլ Ա...
ղիլ խան հաղըթէթէրին Էվրօրա
սէյեհաթընտա, սուլթան Մուրատ
խան հաղըթէթէրի պէրապէր պուլու...
նուղ, Էվրօրալըլար թարաֆընտան
հաղըթընտա ի ճիւղիսթիմը ֆաեիղա
ի ճրա գըլըմըղ օլտուղունտան, սէյ...
եաթըլմաթան սօնրա, վէրապէթ ուսուլի
մէշըրապը թէպտիլ օլունմազ Էֆընա...
ընա տիւլիւրիւղ, վէ ճէննէթմէքեան
սուլթան Ապտուլ Մէճիտ խան հաղ...
ըթէթէրին միստուսթիլ հաղըթընտա
մուսթիլէ պաղըալաշմը խա: Իշթէ
պուլունտան սուլթան թաթիթը սալթանա...
թը օսմանիեհէ ճիւղուս խան Սուլթան
Մուրատ խան հաղըթէթէրին, տէվրի
սապըղըն իւլթիթիղաթընա թա...
պի օլմաեա մէճապը օլմաեաճաղը ա...
շիքեա տըր: Բիւսնէթ օլունտուղու...
նա կէօրէ, քեաֆէթի թէպաեաի Օս...
մանիեհէ հիւրիեհէթի թամմէ ի թա...
ի թմէք իւղը նիզամաթը Էսաթիեհէ
թմաթիմ օլունաճաղը անլաշըլընօր:
Հէր նէ գաւաթը նիզամաթը մէգըլըթ...
նին պիրաթէն պիրէ, պիղտէ (Ինկիլի...
լըրտէ) օլան բարաթմէնթօ նիզամաթ...
սի գաւաթը օլունաեաճաղը տէրքեաթ
իսէ տէ, Էննէ ուսուլու հիւրիեհէթի
միւսթիլիլէն մահիլ օլմաեաթընա տէ...
լաթի ի թմիկի ինքեաթ օլունաճաղ:

Շէվլի Թէլէկըաֆ զաղէթալար տէր
քի, սուլթան Մուրատ խան հաղըթէթ...
լըրի մալիմաթը պիր Բատիշաճ օլ...
տուղունտան, մէմէքթէն Էն միւսթիլ...
պիր վէ միւսթիլիտ օլան զաթըրըն
իշ պաղընա կէշիլիպ, տէվլէթի Ալի...
լէնին հալը միւղըլիղաթա պուլունտան
ուսուլու մալիլէ վէ սայլը ուսուլու սի...
եաթիլիլէն իւղաշընա պաղաճաղը մէ...
ուլ տուր :

ՍՈՒԼԹԱՆ ՄՈՒՐԱՏ ԽԱՆԸ ՆԱԽԻՍ

Սօն թէպէտտիւթ, Ինկիլթէրա
տէվլէթին նէ գաւաթը հիւրիեհէթ...
տալմաթը օլտուղունտա իսպաթ իլէ
պէրապէր, Պէրլին լայիհաթըն ալլ...
աճէլէ իմզա իտէն տէվլէթլըտէ տալի...
արթըղ պու հալ կէօղլըրին աշաղըն...
տան, իլէրուեհէ կիթմէմէլէրի իղթիղա...
իտէճէկիլին կէօթըրմիշ տիր: Թէպէտ...
տիւլաթը մէգըլըթ, իսթիլալ հայնտէ
պուլունտան Էյալթէթըտէ, ասաթիլի
օսմանիեհէն հարէքթինի գօլալա...
տարապ, սուլթանը սապըղըն թօ...
լամըղ օլտուղու ապէլէ տալի խաղի...
նէի մալիեհէլին դարուրէթին տէֆ...
ի թմէքլիկէ քիֆաեհէթ իտէպլէճէք
տիր :

Մօրնիկ Բօսթ զաղէթալար տալիս ու...
մուրու ճարդիլէնէ տայլը եազտըղը
պիր պէնտիստէ շէօյլէ պէեան իտիլօթ:
Մէմալիքի Օսմանիլէտէ վուգուա կէ...
լէն թէպէտտիւթը ազիմէ, Էալընըլ...
մէմալիքի մէգըլըթ իլին խալըրը պիր
Նիլմէթ օլմաեապ, պէլըի Էվրօրանըն
սուլթ ու սալաշըն իպգա ի թմէք ար...
ղուսթնտէ պուլունտալար իլին տալի
մէտալը քիւլլի օլտուղու շիւհէթիղ...
տիր: Թէպէտտիւթը մէգըլըթ, տէվ...
լէթի Ալիեհէլին ուսուլու տալիլիլէսի
պու տէրէճէնէ վարմազտան Էվլէլ վու...
ղուա կէլմիշ օլաթը, պուլունտան պին
գաթ տաճա զիւստէ ֆայիտէլի նէ...
թիճէ հաթը իտէպլիլ իտի: Պազաթ
շիմոլիքի հալտէ տէվլէթի Ալիեհէլին

ուսուլու իղթիտարալը միւսթիլմօլան
ֆէլաթմէթը տէվլէթը Մէհմետ Բիւշ...
տի րաշա հաղըթէթէրինտէ իպգա օլու...
նուր իսէ, Էանի Էվլէլը կիպի իւշ
կիւստէ պիր տէֆա սաաթըթ թէպ...
տիլի օլմաղ իսէ, Էքը պիւլիւք իսլա...
հաթա մուլաֆթապ օլունաճաղը տէր...
քեաթ տըր: Պունուլա պէրապէր Հէր...
սէք իսթիլալ տէվլամ իտէճէք օլուր
իսէ, պուլունտէ թէպիլին զըմիւրնտա Պա...
պը Ալիտէն թէպապիլի շէպիտէնէ իպ...
թիտար օլունապիլի, վէ հիւրիեհէթի
Սէնիլէթ թարաֆընտան իլան օլունտան
իսլահաթըն ի ճրաթը խուսուսունտա,
տէվլէթի Ալիլէնին ապուլի Էքպլէլ...
լի օլանլար թարաֆընտան պիլէ պիր
կէօնա միւսթիլէլ վէ միւսթիլաթ օ...
լունտաեաճաղը իւլիտ իտիլիլ: Մու...
աղըամ տէվլէթէրին պու պապտէ
վաղիֆէլըրի, տէվլէթի Ալիլէնին պու...
կիպի թէշըլաթը աղիմէնէ թէշէպ...
պիսիլին արզու իտիպ, մէմուլու օլ...
մաղտան պաղապ պիր շէյ տէյլ տիր
զանն իտէրիլ:

Պրանսըղ զաղէթալարընտան Ժուր...
նալ տէ Տէպա տէեօր քի, տէվլէթի
Ալիեհէլէ վուգու պուլուն թէպէտտիւ...
լաթը տիլիլտէն սուլթը, Էնի պիր
մալիմաթ ալամաթը իսէք տէ, թէ...
պէտտիւթը մէգըլըթին միւսթըրէտ
մէմալիքի Օսմանիլէ աշվալին իսլա...
իտէճէլի, վէ Սուլթան Մուրատ խան
հաղըթէթէրին, տէվրի սապըղտա

վազու պուլան ֆէնալըլարըն տէֆի...
սէ սարթը հիմմէթ պուլունտաճաղըրը
գալիլէն մէմուլ տուր :

Բէրիպիլիք Պրանսըղ զաղէթալար տա...
լի սօն թէպէտտիւթը, մէմալիքի
Շարքիեհէ զուհուր կէլէն ուլիւն...
սուղ հալըթէ իսթամ վիթէճէկիլին պէ...
եան ի թմիքտէն սօնրա, աթիտէքի
ֆրգըլարը իլալէ ի թմիշ տիր :

Սուլթան Մուրատ խանը խամիս
հաղըթէթէրին միստիլիեհէթի մէմէ...
քէթ վէ Էհալինին թէրազըքը իէր...
վէթի խուսուսունտա վուգու պուլաճապ
հիմմէթլէրի, խալլ թաարիլ վէ զա...
լիլէրի պէրթաթաֆ իտէճէք տիր:
Տիկէր թարաֆտան տալի Էվրօրա
տէվլէթլէրի, տէվլէթի Ալիեհէ իսլա...
հաթը լաղըմէի ի ճրա իտէպիլմէսի ի...
շին, միւսթիլէլէրի Էմիլ սիլքեաթ
տըր :

Սօլլ Նամ տիլիլ Թրանսըղ զաղէ...
թաթ տալիս զաթը հաղըթի Շէհրի...
Էարինին ֆէթանէթ վէ տիրաեհէթիտէն
պաշալա տէյօր քի, մէմալիքի Օսմանի...
լէնի սայլը մէմէքթէթլէրտէն իսթիլին
հալէ գօլտուրաճաղը մէմուլի գալի...
տիր :

Տէվլէթի Ալիեհէ կիպի, զիմամը հիւ...
րիեհէթ պիր քիլինին Էլինէ թէպիմ...
օլմուշ, վէ միլլէթ մէճիլիս պուլուն...
մամըղ օլան տէվլէթլէրին ուսուլու ի...
տարէսինտէ, Բատիշալարըն իսէի վէ
թէպալիլ, պիրինճի տէրէճէտէ թէէ...
սիր ի թմիկի մալիմ օլտուղունտան,
տէվլէթին թարազըքը հաղըթնտա
սայ օլունտը իսէ, աղ վազըթիտա իհ...
եա օլունաճաղը շիւպհէթիլ տիր:
Սուլթանը միւշարիլէյ հաղըթէթլէրի,
ուսուլու հիւրիեհէթի միւսթաթիլինին
մաղարալարըն պիլմիշ օլան Օսմանիլ...
լարըն իէյ վէ թալէպի իւղէթինէ թալ...
թը օսմանիեհէ ճիւղուս ի թմիշ օլտու...
ղունտան, հէր սընթ թէպաաթըն
սէվլիլիւսիս օլուղ, թէշէպալիս ի...
տէճէլի իսլահաթը աղիմէտէ պուլ...
լարտան Էք շօթ Էարաթմըղ պուլմաթը
թապիլի տիր :

Ալաման զաղէթալարընտան Ավըր...
պուրի Տէյլմուկ զաղէթալար, սուլ...
թան Ապտիւլ Աղիլ խան հաղըթէթ...
լինին խալլ պիր շօթ վազըթտան պէ...
րու Էլզէմ կէօրիւնտիլիլնտէն պաշալա,
պուլունտ վուգուի հէր թարաֆա վէ
խուսուսիլլէ սուլթ ու սալաճ թարաֆ...
տարալար օլանլարնա նէ գաւաթը մէմ...
նուսիլլէթի մուճիպ օլմուշ իսէ, պաղը
վաշի գօրգուլարտա վէ Օսմանիլարըն
տիւլմէնի պուլունտալարա տալիս օգա...
տար թէշէպիլլէ սէպէպ օլմուշ տուր:
Թէպէտտիւթը մէգըլըթ տէվլէթի
Ալիեհէլին ուսուլու խարիճիլլէսին
պաղապ պիր իէնք վէրէճէլի միսթիլլ...
ուսուլու տալիլիլէսի տալի տիկէթ
գալըպա տէօրիլլէք, մէտէնիլլէթլի
տէվլէթլէրին թաղտիրին մուճիպ օ...
լաճապ տըր: Պազաթ Բուսիա տէվ...
լէթի միւսթըրէտ պիր զայլլէ չըգաթ...
մաթ, վէ պու արաթա պիր շէյ գաթ...

տախի պուլունուպ պուլունումարը
մալիւ Բ տէյի տիր :

— Հիւսէին Ալիսի փաշանն ճէնազէ-
սի , պաճանաղը Ֆերիք Հիւսէյին փա-
շանն Սիւլէյիմանիյէտէ , վէ Բաշիտ
փաշանն ճէնազէսի տախի Շէհզադտէ
պաշէնտա քեպային գոնազլարնա նազլ
օլունարագ , տիւն սապահ Ալիսի փա-
շանն ճէնազէ նէմաղը Սիւլէյիմանիյէ
ճաւիի շէրիֆիտէ էտա օլունարագ ,
մէրհում Աւալի փաշանն ալթ թարա-
փընա տէֆն օլունաղը , վէ Բաշիտ փա-
շանն ճէնազէ նէմաղը տախի Փաթիշ
ճաւիի շէրիֆիտէ էտա օլունարագտան
սոնրա , հազրէթի Էյեուպ էնսարի
ճաւիի շէրիֆ խաթիրէսիտէ տէֆն ի-
տիլմիշ տիր :

— Չալթը հազրէթի Սաթրազամի ,
վէ Շէյի Իւլ Իսպաի Էլէ , Միտհաթ
փաշա հազրէթիւրի , տիւն սապահ մա-
պէյի հիւսէինն կիտէրէք , չու վա-
զապի միւլէէլիմէյի , խաթիրէսի Շա-
հանէյէ արդ իթտիքիւրիտէ , բէք
զիեատէ միւլէէսիւֆ օլունարագ տիր :

— Մէրգում սահիպ ճիւստէթին իս-
թիլմազընն իճրասը իլին , պիր գո-
միսիսը մախսուս թէշքիլ օլունարագ ,
խաթիրէսիտէ պազըլմէշ տիր :

— Ճաւիի մէրգում պու սապահ
Սուլթան Պայէզիտ մէյաւնընտաքի
պիր աղաճտան սաթըլմէշ տիր :

Մէրգում Հասան , ուզուն պոյու ,
ինճէ վիճուտու , վէ սիեան սաշլը
պընըլը պիրի տիր : Կէօրտիւք խա-
պիսին աւալը հալինի , պիր կէօմէք ,
տուն , վէ չորադ իլէ աթըլմէշ օլունարագ ,
վէ կէօքիւտէ տախի իլամը եաթիլմասը
թալիք իտիլմիշ տիր :

Մէրգում անճագ օթուզ պէշ չազ-
լարնտա օլունար սըր :

Մէրգումն արգասնտա սօլ քիւ-
րէյի իւզէրիտէ գան լէքէյի կէօ-
րիւլմէքտէ , վէ հէրքէս շիմի սաթի
օն իքիտէ սէյր իտէրէք , լանէթիւր օ-
գումագտա տիր :

Հասան պու սապահ սաթի սէքիզ
պուլունագտա սալպ իտիլմիշ տիր :

— Էլիէր Թալիպաթ զազէթալընն
սէօզլինն ինանմագ լազըմ կէլիր իտէ ,
սապազ Բուսիա ժէնէրալը օլան Ջէր-
նանէֆին Սըրպ սիւքի սաթէրիսին
կիրմէսիտէն տօլանը , Բուսիատան
րէտտի , գոնթ Անտրասիին արդուսու
իւզէրիտէ , Բուսիա տէվէթի թարա-
փընտան տօլրուտան տօլրու Սըրպիս-
թան իմարէթիկէ պիլտիլմիշ տիր :

— Սալը կիլէսի զապիլիէ գօլու ,
Պէյոյլունտա Հաճօրու չարըսընն
եանընտա պիր սաթրաֆ տիւքեանընն
քիլիտիին զըրմանա չապալանագտա
օլան իքի տաթմէ լասթ կէլմէքէ ,
մէրգումալը գօլալանարագ , պիրիսի
թալթուպ , Գալթիա Մէրպընա թէս-
լիմ իթմիլէր տիր : Մէրգումն իւշ
սէնն զընտանտա եաթիլմէքտան սոնրա ,
պիր գաշ կիւն էվէլ չազմը պիր սա-
պըլալը օլունար անալըմիշ տիր :

— Սալը կիւնիւ Դալթիատա պիր
էնհուտի չարկաճը , պօրսատա դալպ
իթտիլիտէն , օտասընտա քէնտիին
ասարագ վէֆաթ իթմիշ տիր :

— Բազար իրիլէսի կիւնիւ զապիլիէ
խաթիրէսիտէն պիրի , Դալթիատա
պիր թագըմ մատէն գաշըգալար սաթ-
մագտա օլան պիր տաթմէ լասթ կէլէ-
րէք , վէ պիր թագրիպէ էվիին անլա-
եարագ , չալընմէշ խալը էլեա մէյ-
տանա չալըմիշ , վէ մէրգումն թէվ-
գըֆ իթտիլմիշ տիր :

ՍՕՆ ՀԱՎԱՏԻՍԼԻՐ
ԻՆԿԻԼԹԵՐԱ
1 յունիս , 13 յունիս
1 օրուար գաւառապետ Երու Տէրալի

Հէյլէ տէտի . « մէմալքի մահուանին թէ-
մալիէթ ու իսթիլալիէթին թահթը
թէլմիէն ալան Բարիս աշտուսի նէ սօ-
ղուսուս տուր վէ նէ տէ թատիլ օլունարագ :
Մէքիւր աշտուս , մէմալքի մահուանին
խարիճի հիւսէինտան մուհաֆազա իտիլ ,
ֆազաթ մէմալքի մէքիւրէնի տախիլ
միւնազալարնա միւստիլէնէն ապա
հազը ու սէլահիէթ վէրմէք :

ԱՅԻՐԳԱ
Ճէզայիր , 12 յունիս
Արմանա Ֆիլոսոպ պու կիւն պուրանա
վերուտ իլէտի :

ԱՄՄԱՆԱ
Էմ , 15 յունիս
Ղայրի րէսի զազէթալար սուլա միւ-
սայիտ պահալար եազմագտա արըլար :

ԱՎՍԹԻՈՒՄՍԱՐԻՍԹԱՆ
Վիէննա , 14 յունիս
Ղայրի րէսի զազէթալար , հիւքիւլթի
սէնիէնին իճրա իտէլիկին վատ պուրուս
տուղու իսլահալարը թահսին իլէմէքտէ
տիրէր :

Բակիւզա , 15 յունիս
Տալմայիա իլէ Գարատալ միւնընտա
չիֆրալը թէլիւրաֆ ալընա վէրլմէսի եա-
սագ օլուն :

ՖԻՆԱՆՍԱ
Բարիս , 14 յունիս
Բուսիա կըրան տիւքասը Միւլէ հազրէթ-
լէրի , եարըն Պուլսնը օրմանընտա սաթէր
կէլի օլիտէ հազըր պուլունուպ ալալմիւր
էմէ միւլէվէճիհէն հարէթ իտէլէք տիր :

ՊԷԼՃԻՂԱ
Պըրիսալ , 14 յունիս
Պէլիգատա Գաթիլէրէքէ գալը շախ-
թալը նիւմայիլէր վուգու պուրուս :

Գաթիլէրէքէ միւսայիտ սուլէթտէ վու-
գու պուլան իթիլալար միւնապէթիլէ
Պէլիգատա չըգան գալընըգըլար ալըր
պիր հալտէ իտի :

15 յունիս
Պիւթիւն մէմալքտէ ասայիլ հիւքիւլթի
մէքտէ իտէ տէ , Գաթիլէրէքին խանէ վէ
սայիր պիւնալարնա գալըն հիւսէին օլու-
նուր տէյի գօրգուլմագտա տիր , րօլիս վէ
ժանտարմա թարափընտան մուհաֆազա ի-
լին թէտալիլը լազըմ իթիլալար օլուն-
մուս տուր :

ԷՍՋԱՄԱՐ ՈՒՄՈՒՄԻՆԷ
Պու սապահ ալըլը 14 յունիս 32 փըյ

ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՋԵՐ
Ս
ԼՆՁՈՒ (1)

Միթէ ինչ որ հին է , ա՛յն է միշտ
ընդունելի : Միթէ մեր մանկական
զգեստները կընա՞մք մեր ծերացած
ատենն ալ հագնիլ : Մեր կը յարգեմք
անցեալը , բայց այնչափ , որչափ ար-
ժան է . չեմք կրնար ներկայն ալ զո՛հ
տալ նմա : Դատ լաւ կը գրէ վ. Իւլիօ
այդ մասին իւր թշուառներին այն
գլուխին մէջ՝ որ սա վերնագիրը ունի .
« Թէ ինչ թէնութիւնով կրնամք յարգել
անցեալը : »

« Ապերախտներ , կ'ասէ զգեստը ,
գէշ ժամանակներ պաշտպանեցի ոգձեզ ,
է՛ր կը մերժէք ա՛լ զիս : Դուքիւրէն կը
գամ , կ'ասէ ձուկը : Վարդ էի , կ'ասէ
հոտով իւղը : Սիրեցի ըզձեզ , կ'ասէ
դիակը : Գաղափարութիւնը յիշէն
ընդունեցիք , կ'ասէ վանքը : »

« Այո ամենին սա պատահանը մի-
այն կը տամք . — Ժամանակով : »

« Մեռած իրերին մշնջենաւոր գո-
յութիւն տալ և գիւտումով մարդերը
կառավարել , ներկայ դարը անցեալին
կամքին տակ պրկել , և այլն . սոքա
այնպիսի երազներ են որք զարմանք կը
պատճառեն մեզ : Այլ սակայն այս
տեսականները տեսագէտներ ունին :
Այս տեսագէտները՝ որոց մէջ սակայն
խելացի մարդեր ալ կը գտնուին , մի
ամենապարզ գործողութիւն ունին .

(1) Դարունակութիւն տէ : Թիւ 3139

անցեալին վրայ մի ծեփ կը քսեն՝ զոր
նկերային բարեկարգութիւն , երկ
նային իրաւունք , մեր նախահայրերին
նկատմամբ յարգանք , հինօրեայ իշխա-
նութիւն , սքազան աւանդութիւն . . .
կ'անուանեն և ամենուրեք կ'աղաղա-
կեն : Տեսէք , պարկեշտ մարդեր , և
առէք այս ամենը : Հիներն ալ գիտէին
այդ տրամաբանութիւնը : Արիստո-
տելն ալ այդպէս կը գործէին : Կաւիճով
կը շփէին սև երկնջը և կ'ասէին . Սպի-
տակ է այն : »

Թէ գրաբարաններին գրաբար(2)
մուլթիւնը ազգասիրութիւնէ կը յա-
ռաջանայ անկեղծօրէն , է՛ր այդ պա-
րոնները հրապարակ չ'են իջներ գէթ
երկու տողով բողբոջ թէ Հայաստա-
նի պատմութիւնը և աշխարհագրու-
թիւնը որ կարեւորագոյն ուսում է
մեզ համար , վերջին ծայր թոյլ կեր-
պով կը դասախօսուի մեր դպրոցնե-
րին մէջ : Միթէ կրնա՞ն ուրանալ թէ
մի լեզուի գրականութիւնը լաւ գիտ
նալ ուղղը պէտք է որ նորա աղբա-
յին պատմութիւնն ալ ուսնի : Օրինակի
համար՝ Պրանսիայի պատմութիւնը չը
գիտցողը ինչպէս կրնայ հասկնալ
Ֆիլիք Կլեմէնտ Բաուերին նշանակու-
թիւնը և նոցա տարբերութիւնը , եւ
Հայաստանի պատմութիւնը չը կար-
գացողը ինչպէս կրնայ իմանալ « նա-
խարար » բառին բուն նշանակութիւնը
որ այժմ այնչափ փոփոխուած է որ
մինչեւ իսկ Գիւլիէրի տեղ սկսած են
գործածել լրագիրները :

Գրաբարի և աշխարհագրարի վէճը
նոր չ'է : Երբ 20 տարիի չափ յառաջ
մեր ազգը արթննալով , ամենուրեք
դպրոցները յառաջացանելի աշխատու-
թիւններ սկսան , լեզուի խնդիրը
գրեւեց մի քանի ուսումնական անձե-
րի ուշը , յորոց մին ց'արդ հրապարա-
կի վրայ կը գտնուի , Տօթթէօն Ռու-
սինսէն Էֆէնտին , Դոքա հրատարա-
կեցին « Ուղղախօսութիւն » անուն մի
քերականութիւն և այդ ուղղախօսա-
կան լեզուով ալ մի « Տօնացոյց » :

Ուղղախօսութիւնը , նորածնած և
յանդուգն եռանդով կատարուած
գործ , թէ և ծայրահեղ փոփոխութիւն-
ներ ունէր , բայց աւելի արժանի էր
որ համակրութիւն տեսնէր և կատա
րեալգործուէր քան թէ հալածօղ հա-
կառակութիւնի պատահէր : Նախա-
պաշարումը որ յայնժամ աւելի կատա-
ղի կերպով կը տիրէր աղբին մէջ , ըս-
պառնացաւ մինչեւ իսկ եկեղեցիներին
մէջ բանադրել նորա հեղինակները :

Ահա այսպէս Ուղղախօսութիւնը
թէ և առ ժամն չըկրցաւ հասնիլ իւր
նպատակին , բայց բոլորովին ապար-
դիւն ալ չը մնաց . մի սերմ ցանեց ազ-
գին միտին մէջ թէ պէտք է վերջնա-
կան կանոնաւորութիւն տալ ազգային
աղբի լեզուին և զարգացունել զայն :
Մյգ սերմը աճիլով ծառ եղած է ,
և թէ և երբեմն ծաղիկ ալ բացած ,
բայց նախապաշարումի և շահախնդ-
րութիւնի խորշակէն զարնուելով , չ'է
կրցած պողպարել :

Գրաբարի և աշխարհագրարի , կամ
թէ ասեմք հին լեզուի և նոր լեզուի
վէճը լրագիրներին էջերն ալ ոչինչ
նուազ գրաւած է : Ռուսիայի « Հիւսի-

(2) Աւելի ճշգր կը լինի թէ փոխանակ
գրաբարն է և աշխարհագրարն ասեմք
հին լեզու և նոր լեզու , զի արդէն
հին լեզուն գրական բարբառ լինելէն ալ
ղաղրած է :

սափալ » լրագիրը , Կ. Պօլիսի « Մե-
ղուն » , և այլն աշխարհագրարի կողմը
բռնած էին . իսկ « Բարիք » ը , « Սէր » ը
և այլն , գրաբարի : Կարծեմք թէ
Ռուսիայի ամեն Հայ լրագիրները աշ-
խարհագրարեան են : Մշակ , ը մանա-
ւանդ շերտ փափաքօղ է որ նոր լե-
զուն բարեկարգուի և քերականական
լինի :

Վիէննայի Միթթ արեաններին վանքը
որ մեր ազգային հին լեզուն այնչափ
ուսումնասիրած է որ ոսկեղարեան
վիճակին կը հասցունէ զայն , իւր
հրատարակած Եւրոպայի լրագիրին մէջ
յետագայ խորհրդածութիւնները ա-
րած է որոց վրայ կ'ուզեմք հրաւիրել
այս տեղ մեր ընթերցողներին ուշը :
« Կրնանք ըսել որ ներկայ մասե-
նագրութիւններնու ծանրութեան կէ-
տը Հայերէն լեզուին վրայ է . և բո-
լոր խորհրդածութիւնները վերջապէս
կուգան նոյն կէտին կը մտնեն , Հիւ-
սակուան հայերէն լեզուն ան վիճակի
մէջ է՝ որ վիճակի մէջ որ դարձելով
յառաջ իտալացոյց , Գաղղիացոյց և
Գերմանացոյց կը գտնուէր : Այս լե-
զուներուն լատիներէնի հետ բացած
կուր երկարատեւ եղած է . և իրա-
ւամբ ալ լատիներէնը մեծ ճոխութիւն
էր ստացած , ու նոյնին վրայ կուրե-
լու իրաւունք ու զօրութիւն ալ ունէր :
Բայց քանի որ ժողովուրդը զատ լե-
զու և մատենագրութիւնը զատ լեզու
ունի՝ փորձառութիւնը ցուցեցած է
թէ անկարելի է որ նոյն ազգը մա-
տենագրութեան մէջ ծաղկի . քանի
որ մատենագրութիւն մը կենաց մըթ-
նոլորտին մէջ չը մտնէր՝ չը կրնար կեն-
դանութիւն ստանալ : Աս պատճառա-
ները Գաղղիացին լատիներէնի տարբե-
րութիւն ժողովուրդեան լեզուն հարատե-
ցուց ու իր միտքը լատիներէնի շը-
թաներէն ազատելով իր լեզուին անհա-
տականութիւնը վաստակեցաւ իր մա-
տենագրութիւնն ալ հոգի առաւ . նոյն .
պէս Գերմանացին , թէ և աւելի ուշ
ու աւելի դժուարաւ կրցաւ իր լեզ-
ուն ու անով իր մատենագրութեան
ծնունդ տալ , որովհետեւ ուր որ Գաղ-
ղիացին բնական անցումով մը լատի-
ներէնէն զաղղիէրէնի անցաւ , ինք
պէտք էր որ վազը կամ ցատկով մը
ընէր . ըրաւ նոյն վազը . խոնարհե-
ցան մեծ հանճարները իրենց ժողո-
վրդեանը լեզուին , բայց անով նոյն
լեզուն բարձրացուցին ու նոյն բարձ-
րութեան մէջ գերմանական ոգին իր
մեծ ծաւալումը գտաւ : Հայ հանճարը
ասանկ վազը (ոտտիւն) մը ընելու
դժուարութիւնը չ'ունի , իր ընդու-
անցումը բնական է . անոնք միայն աս
անցումը կրնան խափսնելու ջանալ՝
որոնք գիտութիւնը կենսակրթենէն
հեռու բռնել կամ ընդհանուր շահը
մենավաճառութեան մը շահին զոհել
կ'ուզեն : Արդէն բացայայտ կը տեսնուի
որ Հայ միտքերը գրաբարաւոր ու
աշխարհագրաւորներնու բաժնուած
են . և ասիկա ալ պէտք է որ բոլոր ,
որովհետեւ ամեն մտաւոր յառաջադի-
ւութիւն յետաշրջութիւն մ'ալ հետը
կը բերէ , ինչպէս որ ամեն սերունդ-
իւր երիտասարդն ու ծերը հետը ունի ,
որով միանգամայն զօրաւոր է ու քիչ
մոլորական , բայց յայտնի է որ ծերը
երիտասարդին երբ ևիցէ տեղի տալու
ստիպուած է . . . : Հայ մատենագրու-
թիւնը կենսակրթութեան վրայ աղբերու
սկսած է , անոր համար՝ որովհետեւ
Հայ հանճարները ժողովուրդն իւր
զուն պատուելու սկսած են : Մէյ մը
որ բարձր ու մեծ հանճարներ իրենց
գրիչը աշխարհագրարին մէջ թափա-
լու ըլլան՝ ալ անկէ հետեւ աշխարհա-
բառին կոշտ կեղեւանքն ինչալով գը-
րաբարին երեւակայեալ անզուգական

